บทที่ 2
การปริทัศน์วรรณกรรม

ระบาดวิทยาของโรคฟันผุ

โรคฟันผุบนด้านบดเคี้ยวเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งทางทันตสาธารณสุข จากการสำรวจของสถาบันวิจัยทางทันตกรรมแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา (National Institute for Dental Research) ในปี ค.ศ. 1986-1987 พบว่าเด็กอายุ 5-17 ปี มีฟันแท้ผุร้อยละ 50 และพบการผุบนด้านบดเคี้ยวของฟันกรามแท้ซี่ที่ 1 ร้อยละ 70 รองลงมาคือฟันกรามแท้ซี่ที่ 2 ร้อยละ 50 (Swango และ Brunelle, 1983) โดยที่เมื่อก่อนเชื่อว่าอัตราการเกิดโรคฟันผุบนหลุมร่องฟันจะเกิดขึ้นสูงสุดในช่วง 4 ปีแรกหลังจากการขึ้นของฟัน แต่จากหลายๆการศึกษาในระยะยาวเกี่ยวกับอัตราการเกิดโรคฟันผุพบว่าอัตราการเกิดฟันผุบนด้านหลุมร่องฟันยังคงดำเนินต่อไปโดยไม่เกี่ยวข้องกับอายุ ในขณะที่ด้านประชิดมีอัตราการผุเฉลี่ยเพิ่มขึ้นน้อยกว่า (Hicks และ Flaitz, 1999) สำหรับประเทศไทยจากการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพแห่งชาติ ปีพ.ศ. 2537 รายงานว่า เด็กอายุ 6 ปี มีฟันแท้ผุร้อยละ 11.1 โดยที่ค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน อุด เท่ากับ 0.2 ซี่ต่อคน ในขณะที่เด็กอายุ 12 ปี มีฟันแท้ผุถึงร้อยละ 53.9 และมีค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน อุด เพิ่มขึ้นเป็น 1.6 ซี่ต่อคน และจากการศึกษาการกระจายของโรคฟันผุตามซี่ฟันในกลุ่มเด็กอายุ 6, 12, และ 18 ปี พบว่าฟันที่มีการผุสูงที่สุดได้แก่ ฟันกรามแท้ซี่ที่ 1 รองลงมาได้แก่ ฟันกรามแท้ซี่ที่ 2 (คมสรรพ์ และ จันทนา, 2537)

ลักษณะของหลุมร่องฟัน

ปัจจัยหนึ่งที่มีผลทำให้ด้านบดเคี้ยวของฟันกรามเกิดการผุได้ง่ายนั้นคือรูปร่างลักษณะและความลึกของหลุมร่องฟัน โดยที่ลักษณะหลุมร่องฟันสามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ ลักษณะแรกหลุมร่องฟันที่มีลักษณะ ตื้น กว้าง และมีรูปร่างคล้ายอักษร “V” ซึ่งมักจะไม่เกิดฟันผุ และอีกลักษณะหนึ่งคือ หลุมร่องฟันที่มีลักษณะลึกและแคบ มีรูปร่างคล้ายตัวอักษร “I” จากลักษณะดังกล่าวทำให้ปากหลุมแคบเหมือนคอขวด รูเปิดแคบ และมีฐานกว้าง ซึ่งอาจถึงรอยต่อระหว่างผิวเคลือบฟันกับเนื้อฟัน (dentinoenamel junction) นอกจากนี้ปัจจัยอื่นๆที่มีผลทำให้เกิดฟันผุได้ง่ายขึ้น ได้แก่ เชื้อโรคและเศษอาหารที่เกิดจากการสะสมของคราบจุลินทรีย์ (Hicks และ Flaitz, 1999) โดยการเกิดฟันผุบริเวณหลุมร่องฟันเริ่มต้นจากบริเวณปากทางเข้าหลุมร่องฟัน บริเวณขอบบนของด้านบดเคี้ยวของหลุมร่องฟันทั้ง 2 ด้าน จากนั้นลุกลามลงมาตามผนังแต่ละด้านของหลุมร่องฟันจนมารวมกันที่ฐานของหลุมร่องฟัน ต่อจากนั้นการผุจะลุกลามต่อไปยังผิวเคลือบฟันข้างเคียงจนถึงรอยต่อระหว่างผิวเคลือบฟันกับเนื้อฟัน เมื่อการผุลุกลามถึงชั้นเนื้อฟัน

แล้วการผุจะดำเนินไปอย่างรวดเร็วโดยขยายออกทางด้านข้าง (laterally) และทางประสาทฟัน (pulpally) เกิดเป็นโพรงอยู่ข้างใต้ผิวเคลือบฟัน (undermined enamel) (Tinanoff, 1988)

การป้องกันฟันผุบริเวณหลุมร่องฟัน

ความพยายามในการป้องกันฟันผุด้านบดเคี้ยวได้มีผู้พยายามแนะนำไว้หลายวิธี Hyatt (1923) แนะนำวิธีโพรไฟแลคติก โอดอนโตมี (prophylactic odontotomy) คือ การบูรณะฟันเพื่อการป้องกัน โดยการเตรียมโพรงฟันเช่นเดียวกับการบูรณะโพรงฟันคลาส I ด้วยอมัลกัม (amalgam) ซึ่งจะต้องครอบคลุมบริเวณหลุมร่องฟันที่เสี่ยงต่อการเกิดฟันผุทั้งหมดแล้วบูรณะด้วยวัสดุอมัลกัม หรือการกำจัดหลุมร่องฟัน (fissure eradication) โดยการกรอแต่งบริเวณหลุมร่องฟันให้กว้าง เรียบ เพื่อให้ทำความสะอาดได้ง่าย (Bodecker, 1929) แต่วิธีดังกล่าวข้างต้นไม่เหมาะสมที่จะใช้ป้องกันฟันผุเนื่องจากทำให้มีการสูญเสียเนื้อฟันที่ดี นอกจากนี้ Kline และ Knutson (1942) แนะนำให้ใช้ซิลเวอร์ไนเตรต เพื่อลดการละลายของแร่ธาตุบริเวณหลุมร่องฟัน

ในปีค.ศ. 1955 Buonocore พบว่าการใช้กรดฟอสฟอริกเข้มข้นร้อยละ 85 กัดที่ผิวเคลือบฟันจะช่วยให้การยึดติดของอะคริลิกเรซินกับผิวเคลือบฟันดีขึ้น ต่อมา Gwinnett และ Buonocore (1965) ได้นำสารไซยาโนอะครายเลท (cyanoacrylate) มาใช้ในการเคลือบหลุมร่องฟันโดยลดความเข้มข้นของกรดฟอสฟอริกที่ใช้ลงเหลือเพียงร้อยละ 50 จนกระทั่งในปี 1967 Cueto และ Buonocore ได้เริ่มนำสารเมทิล ไซยาโนอะครายเลท (methyl cyanoacrylate) ซึ่งเป็นพอลิเมอร์ (polymer) ที่มีคุณสมบัติยึดติดดีมาใช้เป็นวัสดุเคลือบหลุมร่องฟัน ร่วมกับการเติมซิลิเกต (silicate) เป็นวัสดุอัดแทรก (filler) เพื่อหวังผลในการปล่อยฟลูออไรด์ พบว่าสารนี้สามารถลดอุบัติการณ์การเกิดฟันผุบนด้านบดเคี้ยวได้ถึงร้อยละ 86 ในระยะเวลา 1 ปี แต่เนื่องจากโมเลกุลเมทิล ไซยาโนอะครายเลทสามารถแตกสลายได้ง่ายจึงไม่สามารถนำมาใช้ในช่องปากเป็นเวลานานๆ ได้

ต่อมามีผู้นำ 2, 2-บิส [4-(2-ไฮ ดรอกซี่-3-เมทาคราย ลอยลอกซี-โพรพอกซี่) ฟีนิล] โพรเพน (2, 2-bis [4-(2-hydroxy-3-methacryloyloxy-propoxy) phenyl] propane) ที่รู้จักกันภายใต้ชื่อบิส-จีเอ็มเอ (Bis-GMA) ซึ่ง Bowen เป็นผู้ผลิตขึ้นในปี 1965 มาใช้เป็นวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันแทนสารเมทิล ไซยาโนอะครายเลทซึ่งแตกสลายได้ง่ายดังกล่าวข้างต้น พบว่าบิส-จีเอ็มเอสามารถคงสภาพอยู่ในช่องปากได้นานขึ้น แต่มีข้อเสียคือหนืดมากทำให้ไม่สามารถแทรกซึมไปตามหลุมร่องฟันได้ดีนัก Roydhouse (1968) จึงได้เพิ่มสารเมทิล เมทาคราย เลท (methyl methacrylate) ลงในวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันเพื่อลดความหนืดของบิส-จีเอ็มเอลง ร่วมกับการใส่เบนโซอิลเปอร์

ออกไซด์ อามีน (benzoylperoxide amine) เพื่อเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา พบว่าวัสดุชนิดนี้สามารถลดการเกิดฟันผุได้ถึงร้อยละ 29 ภายในระยะเวลา 3 ปี โดยที่ไม่ได้มีการใช้กรดกัดที่ผิวเคลือบฟันก่อนการเคลือบหลุมร่องฟัน

Buonocore (1970) ได้นำวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ บิส-จีเอ็มเอผสมกับเมทิล เมทาครายเลท และเบนโซอิน เมทิล อีเทอร์ความเข้มข้นร้อยละ 2 (2% benzoin methyl ether) มาใช้ ซึ่งวัสดุนี้แข็งตัวจากการกระตุ้นด้วยแสงอัลตราไวโอเลต เมื่อทำการศึกษาในเด็กอายุ 4-15 ปี จำนวน 60 คน พบว่าสามารถลดอัตราการเกิดโรคฟันผุบนด้านบดเคี้ยวของทั้งฟันกรามน้ำนมและฟันกรามแท้ได้ถึงร้อยละ 99 เมื่อติดตามผลระยะเวลา 1 ปี จึงมีการแนะนำให้ใช้วัสดุชนิดนี้ในการเคลือบหลุมร่องฟันเพื่อการป้องกันฟันผุ จากการรวบรวมผลการศึกษาวิจัยของ Ripa (1993) พบว่าวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันชนิดเรซินที่แข็งตัวด้วยแสงสามารถลดอัตราการผุได้ร้อยละ 94-97 ในระยะเวลา 1 ปี และร้อยละ 48 ในระยะเวลา 5 ปี การใช้วัสดุเคลือบหลุมร่องฟันได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ เช่น สมาคมทันตแพทย์แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา (ADA) และสมาคมทันตกรรมสำหรับเด็กแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา (AAPD) ว่าเป็นวิธีการทางคลินิกในการป้องกันฟันผุบนด้านบดเคี้ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปลอดภัยต่อการใช้ (NIH, 1984)

องค์ประกอบและชนิดของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟัน

วัสดุเคลือบหลุมร่องฟันมีหลายชนิดแต่ที่นิยมใช้ในปัจจุบันเป็นชนิดเรซิน ที่มีองค์ประกอบหลักคือ บิส-จีเอ็มเอ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของ บิส-ฟีนอล เอ (bis-phenol A) และ ไกลซิดิล เมทาครายเลท (glycidyl methacrylate) นำมาเจือจางด้วยเมทิล เมทาครายเลท ให้มีลักษณะเหลวมากขึ้น เพื่อสามารถแทรกซึมไปตามหลุมร่องฟัน (Ralph และ Kenneth, 1996)

วัสดุเคลือบหลุมร่องฟันชนิดเรซินสามารถแบ่งออกได้ 2 ชนิด ตามการแข็งตัวของวัสดุ (Mitchell และ Gordon, 1990) คือ

1. ชนิดแข็งตัวด้วยปฏิกิริยาทางเคมี (chemically polymerization)
   โดยเติมเบนโซอิล เปอร์ออกไซด์ (benzoyl peroxide) เป็นตัวเริ่มปฏิกิริยา (initiator) และ เทอร์เชียรี อามีน (tertiary amine) เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา (accelerator)
2. ชนิดแข็งตัวด้วยแสง (light-initiated polymerization)

โดยเติมไดคีโตน (diketone) กับ อัลฟาติก อามีน (alphatic amine) เป็นตัวเริ่มปฏิกิริยา

การเติมส่วนประกอบอื่นๆลงในวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันเพื่อเพิ่มคุณสมบัติหรือคุณลักษณะ ได้แก่

ก. การเติมวัสดุอัดแทรก

เพื่อเพิ่มคุณสมบัติทางกายภาพ (physical property) ให้สามารถทนต่อการสึกจากแรงบดเคี้ยว (wear resistance) ลดการขยายตัวเมื่อได้รับความร้อน (thermal expansion) และลดการดูดซึมน้ำ (water absorption) (Craig, 1985)

ข. การเติมสี

เพื่อให้สามารถมองเห็นได้ในช่องปากโดยสารที่ใช้เติม ได้แก่ ฟลูออเรสเซนต์ (fluorescent) หรือไทเทเนียม ออกไซด์ (titanium oxide) (Craig, 1985)

ค. การเติมฟลูออไรด์

เพื่อให้มีการปล่อยฟลูออไรด์จากวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันโดยฟลูออไรด์ที่นำมาใช้เติม ได้แก่ โซเดียมฟลูออไรด์ (Sodium fluoride) หรือ ฟลูออโรซิลิเกตกลาส (fluorosilicate glass)

คุณสมบัติของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟัน

คุณสมบัติของสารที่จะนำมาใช้เป็นวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันไม่ควรเป็นพิษหรือมีอันตรายต่อสุขภาพ มีความหนืดต่ำเพื่อให้สามารถไหลซึมเข้าไปบรรจุได้เต็มร่องของผิวเคลือบฟัน และไล่ฟองอากาศที่ขังอยู่ในบริเวณนั้น นอกจากนี้วัสดุเคลือบหลุมร่องฟันต้องมีความแข็งแรง มีความต้านทานต่อการสึกสูง นำมาใช้งานได้ง่ายและสะดวก สามารถเก็บไว้ได้นาน มีการหดตัวต่ำ เข้ากับสภาพช่องปากได้ดี สามารถยึดติดกับผิวเคลือบฟันได้สนิท น้ำไม่สามารถซึมได้ ไม่ละลายในน้ำลาย และคงสภาพอยู่ในช่องปากได้เป็นเวลานาน อีกทั้งสามารถป้องกันการเกิดฟันผุได้ (Handelman และ Shey, 1996)

การยึดติดของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันและผิวเคลือบฟันภายหลังการกัดด้วยกรด

วัสดุเคลือบหลุมร่องฟันชนิดเรซินยึดติดกับผิวเคลือบฟันด้วยแรงยึดแบบเกาะเกี่ยว (mechanical bonding) ระหว่างเรซินกับผิวเคลือบฟันที่ถูกกรดกัด โดยการใช้กรดกัดผิวเคลือบฟัน

นอกจากจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการทำความสะอาดและกำจัดคราบสกปรกที่เกาะอยู่บนผิวเคลือบฟันแล้วยังเป็นการเพิ่มพื้นที่ผิวในการยึดติดของเรซิน เพราะผิวเคลือบฟันที่ถูกกรดกัดจะเกิดรูพรุนทำให้โมโนเมอร์สามารถแทรกซึมเข้าไปได้มากขึ้น (Retief และคณะ, 1986; Duggal และคณะ, 1997)

การศึกษาผิวเคลือบฟันปกติภายหลังถูกกัดด้วยกรดโดยใช้กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราด พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแบ่งได้เป็น 3 ส่วนตามภาพที่ 1 คือ (Hicks และ Flaitz, 1999)

1. Etched zone เป็นชั้นผิวเคลือบฟันที่สูญเสียไปจากการใช้กรดกัด มีความลึกประมาณ 10 ไมครอน
2. Qualitative porous zone เป็นชั้นที่มีลักษณะเป็นรูพรุนนาดใหญ่อยู่ถัดจากชั้นแรกเข้าไปลึกประมาณ 20 ไมครอน
3. Quantitative porous zone เป็นชั้นที่อยู่ลึกที่สุด คือลึกเข้าไปอีกประมาณ 20 ไมครอน มีลักษณะเป็นรูพรุนขนาดเล็กๆ

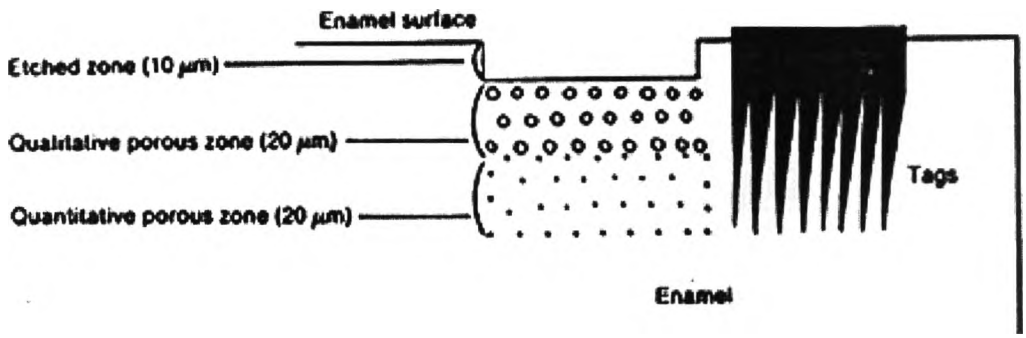

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงของผิวเคลือบฟันปกติภายหลังการกัดด้วยกรด

การเปลี่ยนแปลงของผิวเคลือบฟันจะขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของกรด และเวลาที่ใช้กรดกัด ซึ่งจากการทดลองของ Silverstone (1983) พบว่าความเข้มข้นของกรดที่ใช้ระหว่างร้อยละ 30-40 จะทำให้เกิดการละลายของผิวเคลือบฟันที่เหมาะสมในการแทรกซึมของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันชนิดเรซิน

การวิจัยเกี่ยวกับเวลาที่เหมาะสมในการใช้กรดกัดผิวเคลือบฟันทั้งในฟันแท้และฟันน้ำนม โดย Brännström และ Nordenvall (1977) พบว่าการยึดติดของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อใช้กรดฟอสฟอริกเข้มข้นร้อยละ 37 กัดผิวเคลือบฟันเป็น

เวลา 15 และ 120 วินาที สอดคล้องกับการศึกษาของ Duggal และคณะ (1997) ที่พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของการยึดติดของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันในฟันกรามน้ำนมซี่ที่ 2 และฟันกรามแท้ซี่ที่ 1 เมื่อใช้กรดกัดผิวเคลือบฟันที่เวลาต่างๆ คือ 15, 30, 45 และ 60 วินาที

วัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่ผลิตในประเทศไทย

ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันประเทศไทยต้องนำเข้าวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันจากต่างประเทศทั้งหมด ทำให้สูญเสียเงินตราเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันทำให้วัสดุนำเข้าเหล่านี้มีราคาสูงขึ้น การพัฒนาและผลิตวัสดุประเภทนี้ในประเทศอาจช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ สำหรับวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่ผลิตในประเทศไทยโดยศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันชนิดแข็งตัวด้วยแสงที่ไม่มีการเติมวัสดุอัดแทรก ซึ่งผลิตออกมาทั้งชนิดที่เติมและไม่เติมสี โดยประกอบด้วยสารต่างๆ (เรวดี และคณะ, 2542) ดังนี้

1. ไตรเอธิลีน ไกลคอล ไดเมทาครายเลท หรือ ทีอีจีดีเอ็มเอ (triethylene glycol dimethacrylate, TEGDMA) ร้อยละ 20-30
2. บิส-จีเอ็มเอ ร้อยละ 10-20
3. ยูรีเทน ไดเมทาครายเลท (urethane dimethacrylate) ร้อยละ 60-70
4. ซิลิกา ร้อยละ 1-5
5. ไททาเนียม ไดออกไซด์ น้อยกว่าร้อยละ 1 (เฉพาะวัสดุชนิดมีสี)

จากการศึกษาคุณสมบัติต่างๆ ของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่ผลิตขึ้นเองในประเทศเปรียบเทียบกับวัสดุนำเข้าโดยการวัดปริมาณการเกิดพอลิเมอร์ของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันทางการค้า 6 ชนิด เทียบกับวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่ผลิตขึ้นในประเทศ 2 ชนิดคือชนิดที่เติมและไม่เติมสี พบว่าวัสดุทั้ง 8 ชนิดมีการเกิดพอลิเมอร์หลังการฉายแสงเกิดขึ้นค่อนข้างสมบูรณ์ คาดว่าวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่ผลิตในประเทศไทยจะมีความแข็งแรง และมีอายุการใช้งานเทียบเท่าวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันทางการค้า (มาลินี และคณะ, 2542b) และเมื่อศึกษาความเป็นพิษของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่ผลิตขึ้นในประเทศเปรียบเทียบกับวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่นำเข้าจากต่างประเทศ พบว่าวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่ผลิตขึ้นในประเทศมีคุณสมบัติทางชีวภาพไม่แตกต่างจากวัสดุนำเข้าจากต่างประเทศ (มาลินี และคณะ, 2542a) นอกจากนี้จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแรงยึด

เฉือนของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่ผลิตในประเทศไทยกับ Concise พบว่าค่าเฉลี่ยแรงยึดเฉือนของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่ผลิตในประเทศไทยเท่ากับ 14.02±5.29 เมกะปาสคาล ในขณะที่ Concise เท่ากับ 15.83±3.47 เมกะปาสคาล ซึ่งค่าเฉลี่ยแรงยึดเฉือนของวัสดุทั้ง 2 ชนิดไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เรวดี และคณะ, 2542)

Super-Bond C&B (Sun Medical Co., LTD., Moriyama, Shiga, Japan)

Super–Bond C&B ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเรซินซีเมนต์สำหรับยึดทางทันตกรรมชนิดบ่มเองที่ไม่มีการเติมวัสดุอัดแทรก มีส่วนประกอบคล้ายคลึงกับอะคริลิกเรซินชนิดบ่มเอง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ส่วนผง (polymer) คือโพลิ-เมทิล-เมทาครายเลท (poly-methyl-methacrylate, PMMA) ซึ่งมีมวลโมเลกุลต่ำ สามารถซึมเข้าไปในหลุมร่องฟันได้ง่าย
2. ส่วนน้ำ (monomer) คือ เมทิล เมทาครายเลท (methyl methacrylate) ผสมกับ 4 – เมทาคลายลอยลอกซี่อีทิล ไตรเมลลิเตต แอนไฮดราย (4 – methacryloyloxyethyl trimellitate anhydride, 4-META)
3. ตัวเร่งปฏิกิริยา (accelerator) คือ ไตร – เอ็น – บิวทิลโบเรน (tri-*n*-butyl borane, TBB) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการยึดติด

จากการที่ Super–Bond C&B มีองค์ประกอบที่เพิ่มขึ้นมาจากเรซินทั่วไปทำให้วัสดุนี้มีความแตกต่างในด้านการผสมและคุณสมบัติ ส่วนประกอบที่ต่างจากเรซินทั่วไปคือ 4-META ในส่วนน้ำ และ TBB ซึ่งเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา โดย 4-META เป็นโมโนเมอร์ที่ประกอบด้วยส่วนที่ชอบน้ำและไม่ชอบน้ำอยู่ในโมเลกุล ทำหน้าที่เป็นตัวช่วยการแทรกซึมของส่วนโมโนเมอร์เข้าไปในผิวฟัน เกิดการสร้างชั้นไฮบริด (hybrid layer) ขึ้นหรืออีกชื่อหนึ่งว่าชั้นเรซินอิมเพรกเนเตต (resin-impregnated layer) ส่วน TBB เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาที่มีความไวสูง เมื่อรวมตัวกับออกซิเจนจะเกิดปฏิกิริยาการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การเกิดปฏิกิริยาการก่อตัวของ MMA จึงเรียกเรซินระบบนี้ว่า 4-META/MMA-TBB

เมื่อนำส่วนผงผสมกับส่วนน้ำและตัวเร่งปฏิกิริยาจะได้เรซินที่มีคุณสมบัติการยึดติดสูง มีคุณสมบัติยืดหยุ่น (resilience) ไม่เปราะง่าย มีค่าการอุ้มน้ำหรือการละลายน้ำใกล้เคียงหรือต่ำกว่าเรซินสำหรับยึดทั่วไป สามารถยึดติดกับผิวเคลือบฟัน เนื้อฟัน โลหะ พอร์ซเลนได้ดี

การทดสอบวัสดุเคลือบหลุมร่องฟัน

วัสดุเคลือบหลุมร่องฟันเป็นวัสดุทันตกรรมที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งในงานทันตกรรมป้องกัน โดยประสิทธิภาพในการลดฟันผุขึ้นกับการยึดติดแน่นที่ดีของวัสดุกับผิวเคลือบฟัน (Symons และคณะ, 1996) และคุณสมบัติการป้องกันการซึมผ่านของแบคทีเรีย การทดลองทางห้องปฏิบัติการ เพื่อดูประสิทธิภาพการยึดติดของวัสดุทางทันตกรรมกับผิวเคลือบฟัน สามารถศึกษาได้จากคุณลักษณะ 2 ประการ (Barkmeier และ Cooley 1992) คือ

1. การทดสอบความแข็งแรงของการยึด

ประสิทธิภาพในการลดฟันผุจะสัมพันธ์กับระดับการยึดติดและระยะเวลาที่ยึดติดของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟัน (Barrie และ Stephen, 1990) สำหรับคุณสมบัติการยึดติดขึ้นอยู่กับว่าวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันจะสามารถทนต่อแรงที่เกิดขึ้นต่อพื้นที่ผิวของฟันได้ในระดับเท่าใดจึงจะเกิดการทำลายการยึดติด ซึ่งการทดสอบความแข็งแรงของการยึดสามารถทำได้ 2 วิธี (Øilo, 1993) ดังนี้

1.1 *<u>การทดสอบแรงยึดดึง</u>* เป็นการทำให้การยึดติดของวัสดุกับผิวเคลือบฟันแตกออกจากกันโดยใช้แรงที่มากระทำตั้งฉากกับผิวเคลือบฟัน

1.2 *<u>การทดสอบแรงยึดเฉือน</u>* เป็นการทำให้การยึดติดของวัสดุกับผิวเคลือบฟันแตกออกจากกันโดยใช้แรงที่มากระทำขนานกับผิวเคลือบฟัน ซึ่งเป็นวิธีที่ง่ายในการเตรียมชิ้นฟันเพื่อทดสอบ

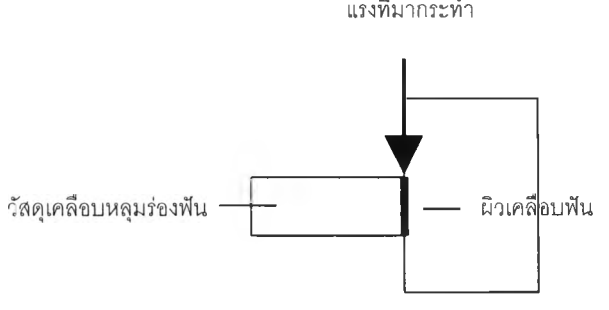

ภาพที่ 2 การทดสอบแรงยึดเฉือน

จากการเปรียบเทียบค่าที่ได้จากการทดสอบความแข็งแรงของการยึดพบว่าค่าแรงยึดเฉือนสูงกว่าค่าแรงยึดดึง ซึ่งอาจเกิดจากชนิดของวัสดุที่นำมาทดสอบหรือความยืดหยุ่นของวัสดุและแรงที่ใช้ในการทดสอบ

2. การทดสอบการรั่วซึม

การรั่วซึม คือช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างผนังของผิวฟันกับวัสดุทันตกรรมที่แบคทีเรีย น้ำ โมเลกุลหรืออิออนสามารถซึมผ่านเข้าไปได้ การศึกษาการรั่วซึมของวัสดุทันตกรรมมีประโยชน์ในการคาดการณ์ประสิทธิภาพในการยึดติด หากวัสดุที่ใช้เกิดการรั่วซึมขึ้นจะทำให้เกิดปัญหารอยผุใหม่ การเปลี่ยนสีของฟัน อาการเสียวฟัน และเกิดการทำลายประสาทฟันตามมา (Kidd, 1976) ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ได้พยายามหาวิธีต่างๆในการทดสอบการรั่วซึมที่เกิดขึ้น ทั้งการทดสอบทางห้องปฏิบัติการ (*in vitro*) และการทดสอบในผู้ป่วย (*in vivo*) สำหรับการทดสอบในผู้ป่วยพบปัญหาต่างๆ เช่น ไม่สามารถควบคุมความดันที่เกิดขึ้นในโพรงประสาทฟันได้หรือมีคราบจุลินทรีย์เกาะบนวัสดุอุดทำให้การแปลผลคาดเคลื่อนไป จึงนิยมทำการทดสอบในห้องปฏิบัติการซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การใช้แบคทีเรีย (bacteria) การใช้ความดันอากาศ (air-pressure) การใช้สี (dye penetration) การใช้สารเคมีและสารกัมมันตภาพรังสี (chemical and radioactive tracers) (Taylor และ Lynch, 1992)

สารเคมีที่นิยมนำมาใช้ในการทดสอบการรั่วซึมคือ สารละลายซิลเวอร์ไนเตรตความเข้มข้นร้อยละ 50 โดยน้ำหนัก มาทำให้เกิดการทึบแสง (Wu และ Cobb, 1981; Wu และคณะ, 1983) ซึ่งการใช้สารละลายซิลเวอร์ไนเตรตสามารถตรวจสอบการรั่วซึมได้ดีเพราะสามารถซึมเข้าไปในเนื้อฟันในสภาวะที่เป็นสารแขวนลอยได้ (colloidal state) (Grande และคณะ, 1998) นอกจากนี้สีของสารซิลเวอร์ที่เกิดจากการรั่วซึมแตกต่างจากสีของเนื้อฟันมากทำให้สังเกตการรั่วซึมที่เกิดขึ้นได้ชัดเจน (high contrast) (Wu และ Cobb, 1981) การทดสอบโดยการใช้สารละลายซิลเวอร์ไนเตรตมีความปลอดภัยในการใช้ และใช้ระยะเวลาน้อยในการทดสอบ (Wu และคณะ, 1983) นอกจากนี้สาร ซิลเวอร์ไนเตรตมีขนาดโมเลกุล (0.059 นาโนเมตร) เล็กกว่าขนาดโมเลกุลของแบคทีเรีย (0.5-1.0 ไมครอน) (Douglas และคณะ, 1989) ดังนั้นถ้าวัสดุที่ทำการทดสอบสามารถป้องกันการซึมผ่านของสารซิลเวอร์ไนเตรตได้ก็ควรจะป้องกันการซึมผ่านของแบคทีเรียได้ด้วย

การทดสอบการรั่วซึมของวัสดุทันตกรรมโดยการใช้สี สารเคมี ความดันอากาศ หรือการใช้แบคทีเรียมักนำชิ้นงานที่เตรียมขึ้นไปผ่านขบวนการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิระหว่างน้ำร้อนกับน้ำ

เย็น (Thermocycling) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิไปมานี้ก็เพื่อให้เกิดสภาพที่เหมือนจริงภายในช่องปากของผู้ป่วย การรั่วซึมของวัสดุเกิดจากการขยายตัวของวัสดุทันตกรรมกับเนื้อฟันที่แตกต่างกันโดยมักเกิดขึ้นที่ขอบของวัสดุทันตกรรมกับเนื้อฟัน อุณหภูมิที่แนะนำให้ใช้ในการทดสอบคือ 4-15 องศาเซลเซียส กับ 45-60 องศาเซลเซียส ระยะเวลาในการแช่แต่ละอุณหภูมิคือ 30-60 วินาที และจำนวนรอบที่ใช้ในการทดสอบคือ 1-2500 รอบ (Kidd, 1976; Bauer และ Henson, 1984)

การวิจัยครั้งนี้ต้องการทราบเกี่ยวกับประสิทธิภาพการยึดติดของวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันที่ผลิตในประเทศไทยและ Super-Bond C&B ในแง่ที่นำมาใช้งานเป็นวัสดุเคลือบหลุมร่องฟัน โดยเลือกทำการทดลองในห้องปฏิบัติการ ด้วยการทดสอบแรงยึดเฉือนและการรั่วซึม หากผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าวัสดุทั้ง 2 ชนิดที่ทดสอบมีค่าแรงยึดเฉือนและการรั่วซึมไม่แตกต่างจากวัสดุเคลือบหลุมร่องฟันทางการค้าที่ใช้อยู่ในปัจจุบันคือ Delton และ Concise จะได้พิจารณานำวัสดุทั้ง 2 ชนิดนี้ไปทดสอบในผู้ป่วยต่อไป